DOI:10.30546/gdu.3.2024

UOT:81.

AZƏRBAYCAN LİNQVOKULTUROLOGİYASINDA "OD" KONSEPTİ

Bayramova Əfsanə Zamanxan qızı
AMEA Nəsimi adına Dilçilik İnstitutunun doktorantı
ecabrayilzade@gmail.com

Xülasə: *Məqalədə "od" konseptinin Azərbaycan mədəniyyətindəki rolu və əhəmiyyəti geniş şəkildə araşdırılmışdır. Linqvokulturoloji kontekstdə, od yalnız bir fiziki element olaraq deyil, həm də insanların mənəvi dəyərlər dünyası, inanc sistemləri və sosial əlaqələrini formalaşdıran bir simvol kimi qəbul edilir. Od Azərbaycanın etnik kimliyinin və mədəni dəyərlərinin formalaşmasında mühüm rol oynayır və folklorda, dini inanc sistemlərində, eləcə də ədəbiyyat və incəsənətdə geniş şəkildə ifadə olunur. Nəticə olaraq, bu tədqiqat odun yalnız bir təbii element olmadığı, eyni zamanda insanların mədəni irsində, kimliyində və emosional dünyasında əhəmiyyətli bir yer tutduğunu sübut edir. Gələcək araşdırmalar od konseptinin daha dərindən analiz edilməsinə və onun Azərbaycan mədəniyyətindəki yeri və rolunun daha aydın şəkildə başa düşülməsinə imkan yaradacaqdır.*

Açar sözlər: "od" konsepti, linqvokulturologiya, kontekst, inanc sistemi, folklor, etnik kimlik

Ключевые слова: концепп «огонь», лингвокультурология, контекст, система верований, фольклор, этническая идентичность

Keywords: concept of "fire," linguoculturology, context, belief system, folklore, ethnic identity

Giriş. Linqvokulturologiya, dilin mədəniyyətlə əlaqəsini araşdıran bir sahədir. Bu sahədə "od" konsepti, Azərbaycanın milli mədəniyyətinin, adət-ənənələrinin və dəyərlərinin dildəki əksini tapmasında mühüm rol oynayır. "Od" simvolik anlamları ilə zəngin bir anlayışdır və bu məqalədə onun Azərbaycan mədəniyyətindəki yeri və əhəmiyyəti araşdırılacaq.

Od, bir çox mədəniyyətlərdə olduğu kimi, Azərbaycanda da fərqli simvolik mənalara malikdir. Bu, xalqımızın etnik yaddaşında həm maddi, həm də mənəvi bir element kimi tanınır. Odun işığı, isti və təhlükəsiz bir mühit yaradaraq, insanların bir araya gəlməsini və sosial əlaqələrini gücləndirir. Eyni zamanda, odun yandırılması və söndərilməsi ritualistik mənalar da daşıyır. Məsələn, odun yanması, həyatda yenilik, dəyişiklik və dönüşüm simvolu kimi qəbul edilir.

Qeyd edilir ki, "Azərbaycan ta qədimdən odlar yurdu olduğundan bu ərazidə yaşayan xalqların ilk inanclarından, sitayiş etdikləri fövqəl qüvvələrdən biri də od // atəş allahı olub. Belə ki, əsatir və miflərdə "Odlar qızı", "Od allahı" və s. mifik personajların adlarına rast gəlinir. Bu cür dini-mifik görüşlərin təməli günəşə sitayiş etməklə başlamış və Günəş də bir zamanlar sitayiş mənbəyi olmuşdur. Hamımıza doğma olan "Azərbaycan" kəlməsinin ilk komponenti olan "azər" sözünün etimologiyası da mifoloji baxımdan maraq doğurur. Belə ki, bir sıra mənbələrdə "azər" qədim İran atəşpərəstlərinin etiqadınca, Günəş və od vəkili olan bir mələkdir" [2, s.17].

Bu fikirlər, "od" konseptinin Azərbaycan mədəniyyətindəki dərin köklərini və onun insan həyatındakı əhəmiyyətini nümayiş etdirir. Linqvokulturoloji perspektivdən, od yalnız bir element deyil, eyni zamanda insanların düşüncə tərzini, inanc sistemlərini və mədəniyyətini formalaşdıran bir simvoldur. Azərbaycanın tarixi və mədəni irsi, bu cür dini-mifoloji görüşlərlə daha da zənginləşir və insanların öz kimliklərini anlamaq üçün əhəmiyyətli bir kontekst təqdim edir.

DOI:10.30546/gdu.3.2024

"Od" semantik konsepti çərçivəsində leksik vahidlər kimi bunları qeyd etmək olar: atəş, alov, ocaq, yanğın, kösöv, məşəl, çıraq, kül, yanmaq, atəşli, alovlu, işıq, isti, qaynar, qızılı, qızmar, qızınmaq, alışmaq və s. Göründüyü kimi, nüvəsində "od" dayanan semantik sahənin yazın və uzaq periferiyasından olan bu leksik vahidlər arasında "atəş", "alov", "ocaq" leksemləri nüvəyə ən yaxın mövqedə yer alaraq "od" lekseminin tam sinonimi işlənmə xüsusiyyətinə malikdir.

Virtual etimoloji lüğətin verdiyi məlumata görə, "dilimizdə yalğım (ilğım), altun (yaltun), ulduz (yalduz), alov (yalov) sözləri var və hamısı "od, işıq, istilik, parıltı"anlamını verən al (ul) etimonu zəminində əmələ gəlmiş kökdaş sözlərdir" [1].

Linqvokulturologiya, dilin mədəniyyətlə əlaqəsini araşdıran bir sahə kimi, müasir dövrdə daha da aktuallaşır. Bu sahədə "od" konsepti, Azərbaycanın milli mədəniyyətinin dərin köklərini, adət-ənənələrini və dəyərlərini öyrənmək üçün zəngin bir material təqdim edir. Azərbaycanın "odlar yurdu" kimi tanınması, burada yaşayan xalqların mədəni və ruhani həyatında odun rolunun əhəmiyyətini artırır. Bu, yalnız mədəni irsin bir hissəsi olmaqla yanaşı, insanların düşüncə tərzini, sosial münasibətlərini və etnik kimliyini formalaşdıran bir elementdir. Odun müxtəlif simvolik mənaları, insanların öz dünyagörüşünü və mədəni identikliyini dərk etmələri üçün əhəmiyyətli bir kontekst yaradır.

Tədqiqatın əsas məqsədi, "od" konseptinin Azərbaycan mədəniyyətindəki yeri və əhəmiyyətini geniş şəkildə araşdırmaqdır. Bu məqsəd çərçivəsində, odun yalnız bir fiziki element deyil, eyni zamanda, insanların emosional, sosial və ruhani dünyalarını əks etdirən simvolik bir anlayış olduğunu sübut etmək hədəflənir.

Tədqiqatın metod və materialları. Məqalədə təqdim edilən bu kiçik elmi araşdırma çərçivəsində "od" konseptinin Azərbaycan linqvokulturologiyasında yerini və əhəmiyyətini öyrənmək məqsədilə müxtəlif metodlardan istifadə olunmuşdur. Araşdırma prosesi linqvokulturoloji təhlil metoduna əsaslanmışdır. Bu metod vasitəsilə odun mədəni kontekstləri, simvolizmi və dildaxili ifadə formaları araşdırılmışdır. Bununla yanaşı, folklor nümunələri, adət-ənənələr, ədəbiyyat və musiqidən istifadə edilməklə odun simvolik və emosional yükü qiymətləndirilmişdir. Məlumatların toplanması üçün həm müasir, həm də klassik mənbələrdən istifadə edilmiş, müxtəlif lüğət, elmi məqalələr və folklor nümunələri təhlil edilmişdir. Araşdırmada ayrıca olaraq, od konseptinin müxtəlif aspektləri ilə bağlı dil nümunələri, ifadələr və atalar sözləri də incələnmişdir. Bu nümunələrin analizi, "od" konseptinin insanların düşüncə tərzini, emosional vəziyyətlərini və mədəniyyətlərini necə əks etdirdiyini aydınlaşdırmağa yönəlmişdir. Eyni zamanda, müasir elmi ədəbiyyatdan və folklor materiallarından əldə edilən məlumatlar bir araya gətirilməklə odun Azərbaycan mədəniyyətindəki yeri və rolunu linqvokulturoloji aspektdən işıqlandırmağa imkan verir.

Tədqiqatın əsas hissəsi. Od xalqın dünyagörüşündə — ən sirli və qorxunc təbii hadisələrdən biridir. Buna görə də, folklor ənənəsində və dil kodunda onun təsviri, bir tərəfdən, xeyli sayda mifoloji motivlərlə, digər tərəfdən isə çox güclü ifadə potensialı ilə əlaqələndirilir. "Od" leksemi ilə birbaşa bağlı olan nominativlərin sayı, yanma prosesi ilə əlaqəli leksik qatla nisbətən azdır. "Od" yanma prosesi kimi deyil, fenomen olaraq, ikili mənada başa düşülür. "Həm dildə, həm də folklorda təbii od, mənəvi atəş və xotonik od arasında müqayisə mövcuddur" [4, s.149].

Bu ifadə, dil və folklor kontekstində odun üç fərqli növünü müqayisə etdiyini bildirir: 1) təbii od: bu, insanların gündəlik həyatında qarşılaşdıqları od növüdür. Məsələn, alovun yandırılması və ya yanğınlar; 2) səmavi od: bu, adətən, ilahi və ya supernatural bir anlayışla əlaqəli olan odu ifadə edir. Məsələn, dini və ya mistik məna daşıyan od; 3) xotonik od: yeraltı dünyadan və ya ölümdən sonra həyatla bağlı olan bir anlayışdır. Bu, qədim inanc və mifologiyada yeraltı qüvvələrlə, ruhlarla əlaqəli olan odu simvolizə edə bilər.

DOI:10.30546/gdu.3.2024

Bu üç od növü arasında müqayisə edilməsi, odun müxtəlif mədəni və mifoloji kontekstlərdə necə fərqli anlamlara sahib olduğunu göstərir. Hər biri fərqli mədəni və dini mənaları, inanc sistemlərini və dünya görüşünü əks etdirir.

Azərbaycan mədəniyyətində od, yalnız fiziki bir varlıq deyil, həm də milli kimliyin və ruhun bir hissəsidir. “Od” anlayışı, milli dəyərlərin, etnik identikliyin və ənənələrin qorunmasında mühüm rol oynayır. Azərbaycanın folklorunda, “od”, adətən, bir yerdə, yurd sevgisi, ata-baba torpağına bağlılıq və milli birlik simvolu kimi təqdim edilir. “Od” həm alqışlarda, həm qarğışlarda aparıcı element kimi vurğulanır. “Odun-ocağın daim yansın!” ifadəsi, insanın doğma torpağına olan bağlılığını vurğulayan, nəslinin davam etməsinə, evində əmin-amanlığa bir çağırışdır.

Od, eyni zamanda, Azərbaycanın müxtəlif dini inanclarında da öz yerini tutmuşdur. Zərdüştlük dövründə od, təmizliyi, işığı və həyatı simvolizə edirdi. Bu kontekstdə, odun mühafizəsi və qorunması dini bir məsuliyyət olaraq görülürdü. Həmçinin, od, müasir dövrdə də bəzi dini mərasimlərdə istifadə edilir, bu da onun mədəniyyətdəki davamlılığını göstərir.

Od daha çox həyat, yaşam simvolu kimi çıxış edir. “Müxtəlif xalqların folklor janrlarında, məsələn, bir qəhrəman evindən uzaqda olduğu müddətcə, şamın odunun yanması ilə bağlı inanc vardır” [6, s.81].

Odun simvolik olaraq dərk edilməsi insan sivilizasiyasının yaranması ideyası ilə bağlıdır. Bununla bağlı sübut olaraq Prometey haqqında mifi misal gətirə bilərik. Bu mifin yalnız Tanrıya qarşı mübarizə mövzusu deyil, eyni zamanda daha dərin bir mənası var. Prometeyin şücaəti insan sivilizasiyasının inkişafına təkan verdi ki, bu da od olmadan, sadəcə, mümkün olmazdı.

“Od, təbiətin əsasını təşkil edən dörd element arasında ən sirli olanıdır və bütün inanc və dinlərdə dərin və çoxşaxəli qarşılıqlı əlaqələrə malikdir. Dünyanın bütün xalqları onu təmizləyici təbii qüvvə hesab edirlər. Od, qorxu və narahatlıqlardan, qarğış və pislikdən, xəstəliklərdən və düşmənlərdən təmizləyir. Odun, dini mənsubiyyətindən asılı olmayaraq, bütün ibadətgahlarda yanması da təsadüfi deyil. Təbii ilə tam harmoniya içində olmaq üçün, açıq odun yanında mümkün qədər tez-tez oturmaq lazımdır, çünki od insanı asanlıqla valeh edir və insanın içində mənəvi yüngüllük və sakitlik yaradır” [5, s.360].

Bir çox xalqların panteonunda, məsələn, qədim türklərdə, slavyanlarda od birbaşa dini etiqadın ünvanı kimi başa düşülür: od, insan ilə ilahi varlıq arasında vasitəçi kimi qəbul edilirdi.

Od konsepti, ədəbiyyat, musiqi və incəsənət sahələrində də geniş şəkildə ifadə olunur. Məsələn, şairlər odun simvolizmini öz əsərlərində istifadə edərək, insanların duyğularını və düşüncələrini daha güclü ifadə edirlər. Musiqidə od, coşqunluq və enerjini simvolizə edən melodiyaların yaranmasında da rol oynayır.

Linqvokulturoloji baxımdan Azərbaycan dilində odla bağlı bir sıra deyim və ifadələrə nəzər yetirək: Od konsepti ilə bağlı Azərbaycan dilində bir neçə dil nümunəsini aşağıda təqdim edirəm: “Biri od olanda, o birisi su ola gərək” (Atalar sözü); “Ocağın daim yanar olsun!” (Alqış), “İçim özümü yandırır, çölüm özgəsini” (Məsəl) və s.

Bu nümunələr, “od” konseptinin Azərbaycan dilindəki simvolik, mədəni və emosional mənalarını nümayiş etdirir. Linqvokulturoloji analiz, bu ifadələrin arxasında yatan mədəni və emosional yükü başa düşmək üçün vacibdir. Od, yalnız bir təbii fenomen deyil, eyni zamanda insanların düşüncə tərzini, inanc sistemlərini və sosial normlarını formalaşdıran bir elementdir. Bu baxımdan nümunə olaraq qeyd etdiyimiz hər bir ifadəni daha detallı şəkildə təhlil etmək yerinə düşər:

“Biri od olanda, o birisi su ola gərək” (Atalar sözü) deyimində “od və su” müqayisəsində daha çox ailə, yoldaşlıq münasibətlərinə öyüd-nəsihət səciyyəli məzmun ifadə

DOI:10.30546/gdu.3.2024

edilmişdir. Bu deyim, insanlar arasındakı münasibətdə güzəştə getmək bacarığının müdrikliyini təsvir edir. “Od” və “su” simvolları, insan münasibətlərinin dinamikasında dərin mənalar daşıyır. “Biri od olanda, o birisi su ola gərək” ifadəsində, odun enerjisi və ehtirası ilə suyun sakitliyi və tarazlığı arasında bir balansın saxlanılması gərəkdiyi vurğulanır. Bu, insan davranışlarının harmoniyasını və münasibətlərdə güzəştə getmə qabiliyyətinin vacibliyini göstərir. Yəni, sağlam münasibətlərin formalaşması üçün tərəflərin bir-birini tamamlaması və dəstəkləməsi gərəkdir.

“Ocağın daim yanar olsun!” (Alqış) söyləmində isə nəslin davamlı olması, evin rifahı kimi məzmun önə çıxarılır. Təbii ki, evində bolluq olan insanın ocağı daim isti olar. Burada “od” yurd, yuva, ev mənasında işlədilmişdir. “Ocağın daim yanar olsun!” ifadəsi, ailə dəyərlərinin və yurd sevgisinin simvoludur. Burada “od”, yurd, ev, və evin rifahı ilə birləşərək, insanın mənəvi dünyasının və sosial statusunun əhəmiyyətini vurğulayır. Ocağın isti olması, bolluq və rahatlıq mühiti yaradır ki, bu da ailənin birliyini və davamlılığını simvolizə edir.

“Od” konsepti çərçivəsində nəzərdən keçirdiyimiz “İçim özümü yandırır, çölüm özgəsini” (Məsəl) məsəlində “için // daxilin yanması” problemlər, narahatlıqlar, şəxsi həyatda yaranmış çətinliklər mənasında, “çölün // zahiri görkəmin özgəsini yandırması” isə həsəd aparmaq, paxıllıq çəkmək mənasında işlənmişdir. “İçim özümü yandırır, çölüm özgəsini” məsəlində daxili və xarici konfliktlərin müzakirəsi həyata keçirilir. “İçim” simvolu, insanın öz içindəki narahatlıqları, çətinlikləri və problemləri ifadə edərkən, “çöl” simvolu isə başqalarının görünüşü ilə müqayisədə insanın hiss etdiyi həsəd və paxıllığı göstərir. Bu, insan psixologiyasının dərinliklərini, daxili narahatlıqların və həsədin insanların sosial münasibətlərini necə təsir etdiyini açıq şəkildə nümayiş etdirir.

Bu ifadələr Azərbaycan mədəniyyətinin, adət-ənənələrinin və sosial dəyərlərinin dərin izlərini daşıyır. “Od” və “su” kimi elementlərin istifadəsi, dilin və mədəniyyətin bir-biri ilə necə bağlı olduğunu göstərir. İnsan münasibətlərinin, ailə dəyərlərinin və daxili çətinliklərin ifadə edilməsi, Azərbaycan toplumunun ruhunu əks etdirir.

Bu linqvokulturoloji təhlil, od və su konseptlərinin insan münasibətlərindəki dərin simvolizmini, ailə və yurd sevgisini, daxili mübarizələri və mədəni dəyərləri bir araya gətirir. Bu ifadələr, yalnız dilin zənginliyini deyil, həm də mədəniyyətin, adət-ənənələrin və insan psixologiyasının kompleksliyini əks etdirir.

Azərbaycan linqvokulturologiyasında “od” konsepti, dilin və mədəniyyətin ayrılmaz bir parçasıdır. Od, yalnız bir təbii element deyil, eyni zamanda milli kimliyin, dəyərlərin və adət-ənənələrin simvolu olaraq da dəyərləndirilir. Bu məqalə, odun müxtəlif aspektlərini araşdıraraq, onun Azərbaycan mədəniyyətindəki əhəmiyyətini vurğulamağı hədəfləmişdir. Gələcək araşdırmalarda, od konseptinin daha dərindən analiz edilməsi, onun mədəniyyətimizdəki yerini daha aydın şəkildə ortaya qoyacaq.

“Od” konsepti, Azərbaycan dilində emosional planda zəngin bir simvolik mənaya malikdir. Aşağıda odun emosional kontekstlərdə işlənməsinə dair dil nümunələrni nəzədən keçirək. Məsələn, “İçim od kimi yanır” ifadəsi insanların daxili emosional vəziyyətini, xüsusilə sevgi, həsəd və ya qəzəb kimi güclü hissləri ifadə edir, insanın öz hisslərini, içindəki narahatlığı və ya tutqunu simvolizə edir. Bu anlamda “Ürək yanmasa, gözdən yaş çıxmaz” (Atalar sözü) deyimi də oxşar emosional vəziyyəti ifadə edir. Linqvokulturoloji cəhətdən, bu ifadə, insan ruhunun dərinliyini, emosional gərginliyi və insanın hisslərinə olan bağlılığını göstərir.

“Ürəyimə od // ataş düşübdür”: burada “od” kontekstdən asılı olaraq, sevgini, ehtirası və ya çox ağır bir itki hissini ifadə edir. Bu ifadə, insanın emosional vəziyyətinin dərinliyini əks etdirir. Linqvokulturoloji baxımdan, “od” simvolu, insanların hisslərinin gücünü, eyni

DOI:10.30546/gdu.3.2024

zamanda, onları bir-birinə bağlayan dərin emosional əlaqələri nümayiş etdirir. Aşiq olmağın yaratdığı daxili istilik və enerjini "od" vasitəsilə təsvir etmək, insanların sevgi münasibətlərinin emosional yükünü vurğulayır. Linqvokulturoloji cəhətdən, bu, sevginin həyatdakı əhəmiyyətini, insanların bir-birinə olan emosional bağlılığını ifadə edir.

"Düşüncələrimdə atəş, gözlərimdə alov": bu ifadə, insanın düşüncə proseslərindəki gərginlik və tutqunu, eyni zamanda emosional dərinliyi əks etdirir. "Gözlərimdə alov" ifadəsi, insanın daxili dünyasındakı emosiyaları xaricə yansıtdığını göstərir. Linqvokulturoloji cəhətdən, bu cür ifadələr insanların mənəvi yaşantılarının, emosional vəziyyətlərinin və münasibətlərinin vizualizasiya olunmasını təmin edir.

"Mən aşıq, qəm daşıyan
Od vurdum, qəm daşı, yan!
Kimsə olmaz mənimtək,
Dərd çəkib, qəm daşıyan (Bayatı) [3, s.41].

Bu bayatıda "od" konsepti, həm simvolik, həm də emosional yükü olan bir element kimi təsvir edilir. Bayatının ikinci sətrində "od" ifadəsi, yalnız bir fiziki element kimi deyil, eyni zamanda aşığın içindəki emosional gərginliyin, ağrının və həsədin simvolu olaraq görünür. "Od vurdum, qəm daşı, yan!" ifadəsi insanın ruhunda yanan daxili atəşi, onun emosional vəziyyətini əks etdirir. Burada "od" dərdin, kədərin artdığını simvolizə edir.

Bu bayatıda "od" leksemi insanın emosional dünyasını və həyatında yaşadığı çətinlikləri simvolizə edən güclü bir metaforadır.

Göründüyü kimi "od" konsepti, Azərbaycan dilində emosional planda geniş bir şəkildə işlənir. Bu, insanların hisslərini, düşüncələrini və içsel mübarizələrini ifadə etmək üçün güclü bir vasitədir. Linqvokulturoloji təhlil göstərir ki, "od" simvolu, yalnız bir təbii element deyil, eyni zamanda insanların daxili dünyalarını, münasibətlərini və emosional vəziyyətlərini ifadə edən dərin bir anlayışdır. Bu nümunələr, dilin mədəniyyətin bir hissəsi olaraq insanların emosional yaşamlarını necə əks etdirdiyini göstərir.

"Od" konsepti, təbii ki, dilin yarandığı zamanlardan insanların nitqinə nüfuz etmiş, onların əsas və iliin etiqadı olduğundandilin müasir mərhələsində də oda sitayiş elementləri fərqli and və dualarda hələ də rast gəlinməkdədir. Məsələn, "Qığılcımın şöləsinə and olsun" (And-qəsəmlər) [3, s.159]; "Məşəl haqqı"; "Od haqqı"; "Ocağa and olsun" (And-qəsəmlər) [3, s.160] və s.

"Qığılcımın şöləsinə and olsun", "Məşəl haqqı", "Od haqqı", "Ocağa and olsun" ifadələri, odun müqəddəs və etibarlı bir element kimi qəbul edildiyini göstərir. Bu cür and-qəsəmlərdə odun rolu onun müsbət və güclü enerjisini simvolizə edir. Linqvokulturoloji baxımdan, bu ifadələr, odun insan həyatında etibar, güc və təhlükəsizlik hissi yaratdığını nümayiş etdirir. Od burada bir vasitəçi olaraq, insanın mənəvi dəyərlərinə bağlılığı və cəmiyyətin normativ qaydalarına sadiqliyi ifadə edir.

Bu ifadələr, həmçinin ayin kontekstində də işlənir. Od qədim inanc sistemlərində təmizləmə, qurtuluş və daxili təmizlənmə simvolu kimi görünür. "Ocağa and olsun" ifadəsi, ailə və yurd sevgisini, eyni zamanda birlik və davamlılığı simvolizə edir. Linqvokulturoloji baxımdan, bu cür ifadələr, insanların yaşadıqları mədəni kontekstdə ritualistik əhəmiyyət kəsb edir, odun insan həyatındakı rolunu daha da dərinləşdirir.

Bu nümunələr "od" konseptinin Azərbaycan dilindəki dərin simvolik və emosional mənalarını əks etdirir. Linqvokulturoloji təhlil, odun dilin yaranmasından bu günə qədərki rolunu, insanların inanc sistemindəki yerini, ritualistik və mədəni dəyərləri necə formalaşdırdığını göstərir. Od yalnız bir təbii element olmaqdan daha çox, insanların sosial, emosional və mədəni dünyalarında bir simvolik gücə malikdir.

DOI:10.30546/gdu.3.2024

Nəticə. Od dilin və mədəniyyətin ayrılmaz bir hissəsi olaraq, yalnız bir fiziki element olmaqla yanaşı, insanların emosional dünyalarını, inanc sistemlərini və milli kimliklərini də simvolizə edir. Od insanın içindəki hissləri, narahatlıqları və sevgiləri əks etdirən bir metafora kimi çıxış edir, bu da onu mədəniyyətdə əhəmiyyətli bir yerə yerləşdirir.

"Od" konseptinin mədəni kontekstdəki müxtəlif anlamları, onun insanın həyatında və düşüncə tərzindəki rolunu daha da aydınlaşdırır. Məsələn, odun müqəddəs sayılması, dini mərasimlərdəki rolu və insanların arasında yaratdığı sosial əlaqələr, onun yalnız bir təbii fenomen deyil, eyni zamanda insan həyatının ruhani və emosional tərəflərini də əhatə edən bir anlayış olduğunu göstərir. Bu, odun müxtəlif adət-ənənələrdə, folklor nümunələrində və ədəbiyyat əsərlərindəki yerini daha da vacib edir. Bu, "od" konseptinin güclü koqnitiv struktura malik olduğunu sübuta yetirir.

Gələcək araşdırmalarda "od" konseptinin daha dərindən analiz edilməsi, onun mədəniyyətimizdəki və dilimizdəki yerini daha aydın şəkildə ortaya qoyacaq. Bu konseptin tədqiqi Azərbaycan xalqının mədəni irsinin, dəyərlərinin və identikliyinin daha geniş bir anlayışını inkişaf etdirmək məqsədini güdür. Beləliklə, "od" konsepti, milli mədəniyyətin dərinliyini, tarixinə olan bağlılığı və insanın mənəvi dünyası ilə olan əlaqəsini əks etdirir.

Ədəbiyyat

1. Alov: [Elektron resurs]: URL: https://obastan.com/alov/920218?l=ru
2. Qarayeva, A.V. Azərbaycan dilində dini və mifoloji leksika. /fil.ü.f.dokktorluğu dis. avtoreferatı/: — Bakı, 2017, 32 s.
3. Xalqımızın deyimləri və duyumları. [tərtib ed.: M.Həkimov]: — Bakı: Maarif. — 1986. — 392 s.
4. Верхотурова, К. С. Огонь в изображении языка / К. С. Верхотурова // Филология и человек. – 2008. – № 4. – С. 149-158.
5. Сарыглар, Ч. Ш. Культовый огонь в традициях тувинских номадов / Ч. Ш. Сарыглар // Мир науки, культуры, образования. – 2014. – № 3(46). – С. 360-361.
6. Семенов, А. Н. Концепт огонь в лирике Андрея Тарханова / А. Н. Семенов // Филологический вестник Сургутского государственного педагогического университета. – 2021. – № 2. – С. 80-92.

КОНЦЕПТ «ОГОНЬ» В АЗЕРБАЙДЖАНСКОЙ ЛИНГВОКУЛЬТУРОЛОГИИ

Байрамова Афсана Заманхан кызы

Резюме

В статье подробно исследуется роль и значение концепта «огонь» в азербайджанской культуре. В лингвокультурном контексте огонь рассматривается не только как физический элемент, но и как символ, формирующий мир духовных ценностей людей, их системы верований и социальные связи. Огонь играет важную роль в формировании этнической идентичности и культурных ценностей Азербайджана и широко представлен в фольклоре, религиозных системах верований, а также в литературе и искусстве. В результате, это исследование доказывает, что огонь является не просто естественным элементом, но и занимает важное место в культурном наследии, идентичности и эмоциональном мире людей. Будущие исследования позволят глубже проанализировать концепцию огня и лучше понять его место и роль в азербайджанской культуре.

DOI:10.30546/gdu.3.2024

THE CONCEPT OF “FIRE” IN AZERBAIJANI LINGUOCULTUROLOGY

Bayramova Afsana Zamanxan

Summary

This article extensively explores the role and significance of the concept of “fire” in Azerbaijani culture. In the linguocultural context, fire is regarded not only as a physical element but also as a symbol that shapes the realm of human spiritual values, belief systems, and social connections. Fire plays a crucial role in the formation of Azerbaijan's ethnic identity and cultural values, and it is widely expressed in folklore, religious belief systems, as well as in literature and the arts. As a result, this research demonstrates that fire is not merely a natural element, but it also occupies an important place in the cultural heritage, identity, and emotional world of individuals. Future studies will enable a deeper analysis of the concept of fire and facilitate a better understanding of its place and role in Azerbaijani culture.

Rəyçi; dosent Aqil Gülağa oğlu Cəfərov
AMEA İ. Nəsimi adına Dilçilik institutunun Müasir Azərbaycan dili şöbəsinin 19 sentyabr 2024-cü il tarixli iclasın 08 saylı protokolu
Daxil olma tarixi 20 sentyabr 2024-cü il